

שופטים ומשפטנים בארץ ישראל בין קושטא לירושלים, 1930-1900

ד"ר נתן ברון, הוצאת מאגנס, תשס"ח

420 עמ' כוללים מפתח, נספחים, רשימת מקורות והערות מסודרות לפי פרקי הספר

מי שמבקש לקרוא בספר האמור כדי ללמוד ממנו פרקים משפטיים, אני מציע לו לא לפתוח אותו כלל.

אכן, יש בספר יוצא דופן זה פרקים המסבירים את מערכת המשפט בארץ ישראל לדורותיה, אך הדגש הוא על ההיבט ההיסטורי ולא המשפטי של המערכת, שבה אנו חיים.

מבחינת רבות, זהו ספר בלשי, שמעמוד לעמוד נפתרת בו חידה נוספת בנדבכים המשפטיים של הארץ, שעברה תוך שלושים שנים לערך מן המבנה העותמאני לזה הבריטי-המנדטורי וממנו לישראלית.

כיצד הצליחו כמה משפטנים אלמונים לייצב בשעתם את תהפוכות הימים עם חילופי המשטרים ולקיים סדר משפטי מופתי, למרות התמורות? קרוב לוודאי שיש בינינו שהכירו אישית אחדים ממצעבי מערכת המשפט הישראלית בתום המנדט הבריטי, אך כדי ללמוד כיצד העבירו הבריטים בסדר מופתי את המערכת העותמאנית לזו המוכרת לנו, לפי מיטב המורשת האנגלית, ראוי לקרוא בספרו של ברון.

הספר מבוסס על עבודת דוקטוראט של המחבר, אותה עשה במסגרת האוניברסיטה העברית בירושלים, שבה קיבל את התואר M.Jur. – מוסמך למשפטים – לפני חצי מאה! במסגרת עבודתו האקדמית הפוריה חשף המחבר את מי שהניח את היסוד לשלטון החוק בארץ אחרי שנכבשה על ידי הצבא האנגלי. היה זה אחד רב-סרן **אורם קלארק**, משפטן בצבא המלכותי שהוזעק ממקום כהונתו בקהיר לעשות את מה שנראה היה בלתי אפשרי: להקים מערכת משפט מודרנית, אנגלית, על חורבותיה של המערכת העותמאנית רבת השנים.

נכדו של קלארק, **ויליאם קלארק** – שהגיע ארצה עם רעייתו במיוחד לטכס השקת הספר – העמיד לרשות המחבר את האוצר של סבו: מכתבים ומסמכים שערכם ההיסטורי לא יסולא בפז ובהם דיווח – בעיקר לרעייתו – על מעלליו המשפטיים בארץ הקודש.

ערכו של הספר אינו ניתן למדידה במונחים רגילים. ככל שידוע לי, אנו למדים על מערכת המשפט בארץ ישראל מזיכרונותיהם של אנשי משפט (כמו השופט פרומקין, למשל, שהיה השופט היהודי היחיד בבית המשפט המנדטורי העליון ונמנה עם עורכי הדין היהודים הבודדים בירושלים בעת שהבריטים כבשו את העיר ב-1917) ואישים אחרים שחיו בעת ההיא.

אך בניגוד לאלה, ספרו של ברון הוא עבודת מחקר יסודית מאין כמותה. עיון ברשימת המקורות בשולי הספר מלמד שלא היה מסמך או נייר שלא עבר תחת ידיו, בישראל ובאנגליה, ושהיה בו כדי לתרום תרומה חשובה להשלמת התמונה ההיסטורית של המשפט בארץ ישראל.

כמי שמוצפים, כמונו השופטים, בסטיסטיקות לרוב על היקף ההספק שלנו, ראוי לחייך נוכח הסטיסטיקה של ימי השלטון העותמאני, שהיה – מבחינת רבות – יעיל לא פחות מן הבריטי, לפחות בכל הנוגע להתמשכותם של משפטים.

יש בספר לא מעט גילויים למי שאינם מצויים בנבכי ההליכים המשפטיים של העת ההיא, לא רק בתחום החוקי אלא גם בתחום האישי. מי עשה מה למי בתחומים אלה, ככל שהוא רלוואנטי להבנת תולדות המשפט בארץ ישראל, אינו רק נושא רכילותי אלא מדעי.

מומלץ לחובבי היסטוריה בכלל, לשופטים בפרט ולכל מי שתולדותיה של ארץ ישראל קרובים ללבו.

גילוי נאות: הכותב הוא חבר קרוב של המחבר של חמישים שנה בקירוב. כעתונאים צעירים סיקרו זה בצד זה את מלאכתו של בית המשפט בירושלים, בשבתו במגרש הרוסים, בשנות החמישים של המאה העשרים. לפני כחודש נפגשו באותו אולם בצד שופטיו המכהנים ואלה שפרשו זה מכבר או לא מכבר – ובהם הנשיא לשעבר משה לנדוי בן ה-96 – לטכס השקת הספר. הנשיאה כב' השופטת ביניש והנשיא בדימוס אהרן ברק, נשאו דברים. הינחה נשיא בית משפט השלום בירושלים כב' השופט אמנון כהן.

גבריאל שטרסמן